

Att lära sig utan att förändra

*En undersökning om ryska lärdomar efter det rysk-japanska kriget och skillnaderna
och likheterna gentemot Krimkriget.*

Erik Widberg

C-uppsats Militärhistoria HT 2022

Handledare: Håkan Jakobsson

Abstract

This study aims to examine the Russian lessons from the Russo-Japanese War and compare them with the lessons from the Crimean War to understand the larger patterns of Russian military learning during this period. Previous research has enabled this study to identify its research problem by demonstrating that there is most likely a research gap in this field. Previous studies have studied different Russian lessons from the two wars but not their differences and similarities. This research gap, combined with the fact that the research problem is interesting both scientifically and for military history makes the research problem relevant to study. The problem and purpose have been answered by asking what the Russian lessons from the Russo-Japanese War were and what the differences and similarities are compared with the lessons from the Crimean War. The material used to answer this question is taken from translated and published lectures held at the Russian General Staff Academy shortly after the war. This study uses Stephen Peter Rosen's book about how and why military organizations change and innovate as its theoretical framework and a qualitative comparative analysis as its method. The study then answered its question by highlighting the different lessons from the two wars and the differences and similarities between them. Furthermore, it showed that Russian military learning during this period did not function optimally because several lessons from the first war reappeared together with new lessons after the Russo-Japanese war, indicating that they did not learn. This result is relevant and important for understanding Russian military learning during this period and in general.

Innehållsförteckning

1.	Inledning	2
1.1.	Bakgrund	2
1.2.	Tidigare forskning	6
1.3.	Problembeskrivning	11
1.4.	Syfte och frågeställning	12
1.5.	Teori	13
2.	Metod och material	17
2.1.	Metod	17
2.2.	Material	18
2.3.	Avgränsning	21
3.	Undersökning	23
3.1.	Vad var de ryska lärdomarna efter Krimkriget?	23
3.2.	Vad var de ryska lärdomarna efter det rysk-japanska kriget?	25
3.3.	Vilka likheter och skillnader finns det mellan lärdomarna ifrån Krimkriget och det rysk-japanska kriget?	30
4.	Avslutning	34
4.1.	Slutsats	34
4.2.	Resultatdiskussion	36
4.3.	Vidare forskning	39
5.	Käll- och litteraturförteckning	40
5.1.	Tryckta källor	40
5.2.	Litteratur	40

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Den här uppsatsen kommer att undersöka de ryska lärdomarna från det rysk-japanska kriget för att sedan jämföra de gentemot lärdomarna från Krimkriget, för att undersöka likheter och skillnader mellan lärdomarna.

Då den här uppsatsens källmaterial består av en svensk officerare som lyssnat och översatt en del ryska föreläsningar från den ryska generalstabsakademin är det intressant och relevant med information om svenska intressen under den här perioden för att skapa en förståelse för orsakerna bakom hans översättande. Jacob Westberg beskriver i boken *Svenska säkerhetsstrategier* svenska intressen och säkerhetsstrategier under det rysk-japanska kriget och tiden efteråt. Unionsupplösningen 1905, innebar att Sveriges strategiska intressen förflyttades österut mot Östersjön. Det gjorde att Ryssland och Tyskland fick ett avgörande inflytande på svensk säkerhet menar Westberg. I Sverige blev man alltmer orolig för Ryssland och deras expansionistiska planer.¹ Det är med den här bakgrunden Axel Claësons översättning och publicering av de ryska föreläsningarna måste förstås. Det var under en tid då Sveriges intresse av Ryssland ökade mer på grund av det förändrade säkerhetspolitiska läget Sverige befanns sig.

Det är även intressant med en kort förklaring och genomgång av Krimkriget och det rysk-japanska krigets gång vilket kommer redovisas nedan i tur och ordning.

Orsakerna bakom Krimkriget vilket varade mellan 1853–1856 var flera men en anledning var stormakternas rivaliteter i mellanöstern. Det ottomanska imperiets nedgång gjorde att de tre stormakterna Ryssland, Frankrike och Storbritannien ville skydda och bevara sina intressen i området. Efter flera turer där alla sidor försökte skydda sina intressen i området och vilka krigsfartyg som skulle få åka igenom Dardanellerna i händelse av krig valde Ryssland att med sina trupper ockupera områden norr om Donau. De andra europeiska stormakterna försökte att skapa fred men lyckades inte och Ryssland vägrade att flytta sina trupper. Det gjorde att det ottomanska imperiet förklarade krig vilket ledde till att den ryska flottan förintade den ottomanska vid Sinope. Frankrike och Storbritannien försökte skydda sina intressen med sina flottor

¹ Jacob, Westberg, *Svenska säkerhetsstrategier: 1810-2014*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2015, s. 108-110.

genom att tvinga Ryssland till fred men när det inte fungerade så förklarade de krig 1854.²

I april 1854 började både Frankrike och Storbritannien att landsätta trupper på Gallipoli och ett formellt avtal signerades mellan Frankrike och Storbritannien samt det ottomanska imperiet. På grund av ett ultimatum från Österrike och Preussen tvingades Ryssland lämna de ockuperade områdena norr om Donau. Frankrike och Storbritanniens blickar vände sig då mot Krim och mer specifikt Sevastopol och en kampanj mot Krim började planeras. Under september 1854 började trupper att landsättas på Krim vilket bestod av cirka 50 000 män. Första slaget kom vid Alma vilket gjorde att Ryssland drog sig tillbaka och efter det påbörjades en belägring av Sevastopol. Under denna belägring genomfördes det några andra slag när Ryssland attackerade Storbritanniens positioner vilket följdes av en svår vinter för speciellt de brittiska trupperna. Under juni 1855 genomfördes ett stort anfall mot Sevastopol vilket misslyckades och följdes av ett annat anfall under september. När en viktig position erövrades under det senare anfallet tvingades Ryssland att lämna Sevastopol. Samtidigt i turkiska Armenien tog Ryssland över Kars och fredsförhandlingar kunde påbörjas.³

Det gjorde att Parisavtalet kunde signeras i mars 1856 vilket innebar att det ottomanska imperiets territoriella integritet garanterades och sultanen skulle även genomföra reformer för att förbättra förhållanden för alla. Donau öppnades upp, Svarta havet blev öppet för alla och både ryska och ottomanska flottor skulle inte befinna sig där. Ryssland tvingades även att avsäga sig sina intressen över Valakiet och Moldavien. Ryssland kunde inte på grund av den här freden skicka sin flotta ut i Medelhavet och därmed dominera den östra delen. Frankrike och Storbritannien men även Österrike och Preussen hade med den här freden bevarat sina intressen i området.⁴

Cirka 50 år efter Krimkrigets slut utkämpades det rysk-japanska kriget mellan Ryssland och Japan i 19 månader från den 8 februari till den 5 september 1905. Kriget var till det

² Guy, Arnold, *Historical Dictionary of the Crimean War [Elektronisk resurs]*, 2002, s. xix-xxiii.

³ Ibid, s. xxiii-xxv.

⁴ Ibid, s. xxv-xxvi.

mesta begränsat till Ostasien och utkämpades över den södra delen av Manchuriet och den koreanska halvön.⁵

Innan kriget hade de båda två nationerna expanderat, från väst kom Kejsardömet Ryssland som hade utvidgat sig österut under århundraden. Från öst kom det japanska imperiet som hade expanderat västerut mot det asiatiska fastlandet under de senaste tre årtiondena. De båda nationerna drabbade samman i Manchuriet och Korea vilket var två områden båda parterna ville kontrollera. Det var det första mötet och konfrontation mellan Ryssland och Japan, där liknande intressen i Manchuriet och Korea var en av orsakerna till kriget.⁶

Ryssland annekterade och ockuperade Manchuriet vilket från Japans perspektiv var oacceptabelt och de krävde att Ryssland skulle lämna Manchuriet. De båda länderna fortsatte att förhandla med varandra men de lyckades inte komma överens. Ryssland hade skickat ett motbud i förhandlingarna men de nådde fram till Tokyo först den 7 februari 1904 vilket var för sent. Förhandlingarna tog slut den 6 februari när den japanska ambassadören Kurino Shin'ichirō i St. Petersburg informerade Ryssland om Japans intention att bryta diplomatiska förbindelser med landet. Samma dag blev den ryska ambassadören uppkallad till den japanska utrikesministern och där meddelades samma information. I det blev Ryssland anklagade för att utan förklaring försena deras motbud. Japan konstaterade även att Ryssland militära agerande var svårt att förena med deras uttalade fredsavsikter. Veckan innan hade även den japanska armén gjort klart sina sista förberedelser för krig.⁷

Den 6 februari 1904, dagen när de diplomatiska förbindelserna bröts, började med att den japanska kombinerade flottan avseglade mot den koreanska kusten. I närheten av Seoul delade flottan upp sig där den ena begav sig mot Port Arthur medan den andra delen stannade kvar för att skydda landstigningen vid Chemulpo, dagens Incheon på natten den 8 februari. Den japanska armén tog kontroll över den koreanska huvudstaden dagen efter. Vid samma tidpunkt skedde även slaget vid Chemulpo där Ryssland förlorade två skepp. Japan förklarade först den 10 februari officiellt krig trots att slaget

⁵ Rotem, Kowner, *Historical dictionary of the Russo-Japanese War [Elektronisk resurs]*, 2017, s. 1.

⁶ Ibid, s. 3.

⁷ Ibid, s. 7–10.

vid Chelmupo och överraskningsattacken vid Port Arthur redan ägt rum. Utan knappt något ryskt motstånd ockuperade Japan den koreanska halvön inom två månader. Det var vid Yalufloden som den första stora ryska förlusten kom då Japan anföll mellan den första till den femte maj, vinsten gjorde det möjligt för Japan att korsa floden och fortsätta in mot Manchuriet.⁸

Efter att ha korsat floden vände japanerna blicken mot Liaoyang, de ville besegra de ryska trupperna runt staden för att kunna ta över halvön Liaodong och besegra garnisonen vid Port Arthur. Den 25 augusti påbörjades sedan slaget vid Liaoyang vilket slutade med att Ryssland retirerade den 3 september. Det var inte det avgörande slaget som båda sidorna trott utan de ryska trupperna kunde retirera till Mukden dagens Shenyang. På vägen mot Mukden utbröt sedan ett till slag i närheten av Shafloden där de ryska trupperna återigen retirerade.⁹

Port Arthur, dagens Dalian hade både en stor strategisk och symbolisk betydelse för kriget. Japan försökte under de första månaderna med en blockad av hamnstaden men lyckades inte med det. Den 10 augusti möttes den japanska och ryska flottan i krigets viktigaste sjöslag vid slaget om Gula havet. När den ryska flottan besegrats och södra Manchuriet kontrollerades påbörjades belägringen av Port Arthur. Belägringen varade till den 2 januari 1905 när Port Arthur gav upp och den japanska styrkan vid Port Arthur kunde bege sig mot Mukden och möta upp huvuddelen av de japanska styrkorna i närheten av staden.¹⁰

Slaget vid Mukden var krigets största slag och den sista stora sammandrabbningen på land. Båda sidorna hade väldigt befästa linjer och ställningar, där Ryssland var de som gjorde det första draget vid slaget om Sandepu mellan 25–29 januari där båda sidorna utstod stora förluster men utan stora förändringar i linjerna. Efter slaget började båda sidorna ta emot stora förstärkningar fram till att slaget om Mukden började den 23 februari. Båda sidor drabbades av stora mängder förluster fram till den 10 mars när slaget slutade i rysk reträtt. Efter slaget behövde båda sidorna återhämta sig för att reorganisera och ersätta förlusterna. Den japanska sidan var extra hårt drabbat och

⁸ Kowner, 2017, s. 11–12.

⁹ Ibid, s. 13.

¹⁰ Ibid s. 13–14.

började försöka få ett slut på kriget genom förhandlingar. Oavsett utfallet av det här slaget och påbörjan av förhandlingar var kriget ännu inte slut. Den ryska östersjöflottan var på väg till Ostasien men den mötte upp den japanska kombinerade flottan vid Tsushima. Slaget vid Tsushima varade från den 27 till den 28 maj, den ryska flottan förlorade stort, alla slagskepp förstördes och bara några få skepp lyckades komma undan. Det gjorde att Ryssland kände sig tvingade att påbörja fredsförhandlingar vilket resulterade i fördraget i Portsmouth 3 månader senare.¹¹

Den 5 september 1905 signerade båda länder fördraget i Portsmouth vilket innebar ett slut på det rysk-japanska kriget. Fredsfördraget innebar att Korea blev ett japanskt protektorat, Japan fick även kontrollen över Kwantung halvön och södra halvan av Sachalin. Ryssland tvingades även att avlägsna alla sina styrkor från Manchuriet men behövde inte betala någon finansiell kompensation.¹²

1.2. Tidigare forskning

Det har skrivits och undersökts tidigare om ryska lärdomar efter det rysk-japanska kriget i antologin *The Russo-Japanese war in global perspective: World War Zero*, boken beskriver flera olika delar om det rysk-japanska kriget. I kapitlet "Between Two Japano-Russian Wars: Strategic Learning Re-appraised" av Yokote Shinji beskrivs det mer specifikt om de ryska lärdomarna efter kriget. Shinji testar i kapitlet olika teorier om det existerar några kopplingar mellan de två rysk-japanska krigen. Shinji använder i sin undersökning ett nytt källmaterial för att undersöka vilken teori som överensstämmer med det. Shinji beskriver i kapitlet hur olika ryska källor studerat kriget och ryska lärdomar efter kriget och Shinji skriver även hur Evgenii Ivanovich Martynov beskrev kriget och lärdomarna. Martynov var en rysk kommentator och kommenterade orsakerna till den ryska förlusten vilket var sociala orsaker, befälhavaren och krigsministern Kuropatkins inkompetenta ledning under kriget, marinens misslyckande att hjälpa till i kriget, otillräcklig utbildning, föråldrad taktik och ett dåligt befordrans system. Martynov påpekar även att logistiken genom den transsibiriska järnvägen var otillräcklig.¹³

¹¹ Kowner, 2017, s. 14–15.

¹² Ibid, s. 17.

¹³ Yokote, Shinji. "Between Two Japano-Russian Wars: Strategic Learning Re-appraised." I *The Russo-Japanese war in global perspective: World War Zero*, Volume II [Elektronisk resurs],

Shinji beskriver även hur oenigheten mellan Vice Admiral Evgenii Ivanovich Alekseev och General Kuropatkin var en del till den ryska arméns misslyckande. Andreevich Svechin beskrivelse av kriget och de ryska lärdomarna redovisas också, han nämner att Ryssland hade problem med att strida i Manchuriets bergiga terräng vilket de inte var förberedda för.¹⁴ Kapitlet visar tydligt på ett antal olika lärdomar för den ryska armén. Det är också det Shinji bidrar med till den här uppsatsen, han visar på hur undersökningar om de ryska lärdomarna efter det rysk-japanska kriget genomförts på. Det är intressant för undersökningen att använda som inspiration för att visa på vad som inte gjorts inom området och därmed kunna bidra med något nytt och intressant. Kritik mot kapitlet kan vara att syftet är brett och det är mycket som undersöks i kapitlet vilket gör att ryska lärdomar från kriget endast behandlas i en liten del av kapitlet.

Aaron J. Cohen har även beskrivit de ryska lärdomarna efter det rysk-japanska kriget i artikeln ”Long Ago and Far Away: War Monuments, Public Relations, and the Memory of the Russo-Japanese War in Russia, 1907–14”. Syftet med artikeln är att studera minnet av kriget, krigsmonument och public relations genomfört av staten efter kriget. Även om syftet med artikeln inte passar in på ämnet för denna uppsats skriver Cohen om ryska lärdomar efter kriget. Cohen nämner hur officiella kommissioner och militära experter nämner operationella misstag, föråldrat material och teknologi men även utspridd korruption som en del till varför Ryssland förlorade detta krig, vilket visar på de ryska lärdomarna efter kriget. Orsakerna till Rysslands förlust i kriget tillskrivs också de många militära fel men även den sociala och politiska ordningen. En del officerare menande att deras misslyckande att motivera soldaterna var en del av felet och det kunde endast förändras genom politiska reformer.¹⁵ Artikeln bidrar med information om några andra ryska lärdomar från kriget och den kan användas till att skapa en uppfattning om den tidigare forskningen vilket sedan används till problemformuleringen. En nackdel med denna artikel är att huvudsyftet inte är att undersöka ryska lärdomar efter kriget utan att studera minnet av kriget, trots det är artikeln fortfarande användbar för att skapa en förståelse om lärdomarna. Tillsammans

David Wolff, Steven G. Marks, Bruce W. Menning, David Schimmelpenninck Van Der Oye, John W. Steinberg & Yokote Shinji (red.), Leiden: Brill; 2007. s. 110-111

¹⁴ Shinji, 2007, s. 112-113, 125.

¹⁵ Aaron, J. Cohen. Long Ago and Far Away: War Monuments, Public Relations, and the Memory of the Russo-Japanese War in Russia, 1907–14. *The Russian Review*. Vol 69, nr 3, 2010: 388–393.

skapar denna artikel med andra verk en helhet om ämnet vilket gör att denna nackdel inte är ett problem för denna uppsats.

I *Reforming the Tsar's army: military innovation in Imperial Russia from Peter the Great to the Revolution* undersöks och beskrivs hur den ryska armén har förändrats från Peter den store till Nikolaj II. Det har i den här antologin skrivits och undersökts om lärdomarna efter både Krimkriget och det rysk-japanska kriget. Det är en bred bok som beskriver många olika aspekter av förändring. Det relevanta för uppsatsen är helheten boken ger om förändringar under Ryssland samt de kapitel som behandlar förändringar och lärdomar efter Krimkriget och det rysk-japanska kriget. I boken nämner David Schimmelpenninck van der Oye en del lärdomar från Krimkriget angående militär underrättelse och logistik. De två lärdomarna var en del i varför Ryssland gjorde sämre ifrån sig och därmed behövde förändra efter kriget.¹⁶ Bruce W. Menning beskrev också lärdomar från det rysk-japanska kriget, där han skriver hur Ryssland erhöll flera olika taktiska lärdomar från kriget.¹⁷

Jacob W. Kipp diskuterar även andra lärdomar för Ryssland från Krimkriget i sitt kapitel "Strategic Railroads and Dilemmas of Modernization". Kipp påpekar några lärdomar om sjöarmén men även om vapentechnologi, där nya räfflade vapen tillfogade stora förluster för ryska enheter. Kipp beskrev även andra lärdomar efter kriget vilket visade att moderna fästningar inte kunde stå emot moderna vapen och ammunition. Kriget hade även visat de ryska problemen med logistiken och att förflytta trupper då det inte existerade tillräckligt med järnvägar som gjorde det möjligt.¹⁸ Boken bidrar med en bra överblickande bild om olika reformer som genomfördes under tiden som studeras samt ett antal olika ryska lärdomar från både Krimkriget och det rysk-japanska

¹⁶ David Schimmelpenninck van der Oye, Bruce W. Menning. "Introduction." I *Reforming the Tsar's army: military innovation in Imperial Russia from Peter the Great to the Revolution*, David Schimmelpenninck van der Oye, Bruce W. Menning (red.), Woodrow Wilson Center Press, Washington, D.C., 2004, s. 1-7; David Schimmelpenninck van der Oye. "Reforming Military Intelligence." I *Reforming the Tsar's army: military innovation in Imperial Russia from Peter the Great to the Revolution*, David Schimmelpenninck van der Oye, Bruce W. Menning (red.), Woodrow Wilson Center Press, Washington, D.C., 2004, s. 140.

¹⁷ David Schimmelpenninck van der Oye, Bruce W. Menning. "The Offensive Revisited." I *Reforming the Tsar's army: military innovation in Imperial Russia from Peter the Great to the Revolution*, David Schimmelpenninck van der Oye, Bruce W. Menning (red.), Woodrow Wilson Center Press, Washington, D.C., 2004, s. 216-219.

¹⁸ Jacob W. Kipp. "Strategic Railroads and Dilemmas of Modernization." I *Reforming the Tsar's army: military innovation in Imperial Russia from Peter the Great to the Revolution*, David Schimmelpenninck van der Oye, Bruce W. Menning (red.), Woodrow Wilson Center Press, Washington, D.C., 2004, s. 84-87.

kriget. Kritik mot denna bok och de specifika kapitlen är det som skrivs i bokens introduktion att boken endast är en överblick av utvalda ämnen relaterade till kriget.¹⁹ Det gör att en del ämnen eller lärdomar från kriget kan ha förbisetts eller blivit bortvalda. Trots detta är boken användbar för uppsatsen då den tillsammans med andra verk ger en bred och djupt forskningsläge där verken kompletterar varandra att nackdelarna spelar en mindre roll.

Det har skrivits om de ryska lärdomarna innan det rysk-japanska kriget och efter Krimkriget i antologin *Routledge Handbook of the Crimean War*. I kapitlet "Russia's military strategy and lessons of the war" beskriver Alexey A. Krivopalov Rysslands militära strategi men även lärdomarna från Krimkriget. Krivopalov argumenterar att kriget redan var förlorat från första början och det spelade ingen roll vad Ryssland gjorde på slagfältet. De militära reformerna på 1830–1840 talet gjorde Ryssland till en militär stormakt men att strategin för kriget gjorde misslyckandet till ett faktum. Krivopalov argumenterar och påpekar att de största lärdomarna från kriget var de strategiska lärdomarna. Krivopalov skriver också mer specifikt om järnvägen som en av lärdomarna när kriget inleddes, då det endast fanns två järnvägar i Ryssland och ingen som ledde fram till Krim. Det kan jämföras med nästa krig 1878 då flera andra järnvägar byggts i södra Ryssland. Avsaknaden av järnvägar försämrade logistiken och en av lärdomarna var att den behövde förbättras. Rysslands logistiksystem var byggt på häst och vagn och kunde inte möta ett som bestod av järnvägar och ångdrivna båtar.²⁰

I kapitlet "British Grand Strategy" skriver Andrew Lambert kort om den teknologiska nackdel Ryssland hade gentemot Storbritannien. Lambert påpekar att Ryssland saknade räfflade gevär vilket var en stor taktisk nackdel som skulle ha strategiska konsekvenser. Det fanns även andra taktiska lärdomar från kriget för Ryssland vilket visar på att frontala anfall inte var lika effektiva längre på grund av de nya räfflade gevären och artilleriet som kunde skjuta längre. Det nya räfflade artilleriet kunde förstöra fortifikationer av sten men det kunde inte förstöra naturliga försvarsställningar som

¹⁹ Schimmelpenninck van der Oye, Menning, 2004, s. 2.

²⁰ Alexey, A. Krivopalov. "RUSSIA'S MILITARY STRATEGY AND LESSONS OF THE WAR." I *Routledge Handbook of the Crimean War [Elektronisk resurs]*. Candan Badem (red.), 2021, s. 39-40, 52-53; Andrew, Lambert. "British grand strategy." I *Routledge Handbook of the Crimean War [Elektronisk resurs]*. Candan Badem (red.), 2021, s. 67.

skapats i jorden.²¹ En nackdel med den här boken är som de själva skriver i sin inledning att det är bara en överblick av Krimkriget. Relevanta ämnen och frågor om kriget har valts ut och skrivs om i boken. Det gör att även om många ämnen från kriget skrivs om i boken så kan det finnas en del som valts bort och skrivs om.²² Trots det här är det inget problem för forskningsläget då alla verken kompletterar varandra och där det saknas information kan ett annat verk fylla på. Det gör att nackdelarna spelar en mindre roll. Boken bidrar med överblick av Krimkriget och lärdomarna där ifrån vilket är intressant då boken kommer användas som en jämförelse i undersökningen.

I boken *War and the World: Military Power and the Fate of Continents, år 1450–2000* skriver Jeremy Black om den allmänna militära utvecklingen mellan år 1450–2000 men det intressanta och relevanta för denna uppsats är det som beskrivs om den militära utvecklingen och lärdomar från Krimkriget till det rysk-japanska krigets slut. Black förklarar hur världen efter år 1850 präglades av stora tekniska utvecklingar av artilleriet, gevären och de kulor som avfyrades. Det skedde även stora taktiska utvecklingar under den här perioden då Preussarna började sprida ut sina trupper mer för att bli mindre sårbara för artilleri- och gevärseld. Preussarna utvecklade även deras strategi och använde järnvägar för att kunna genomföra mobiliseringar av deras armé. Det tillsammans med användandet av mobila arméer gjorde det möjligt att besegra Frankrike under det tysk-franska kriget. Denna period såg även utvecklandet av generalstaben vilket Preussen använde framgångsrikt som andra länder sedan kopierade.²³

Black skriver även om det rysk-japanska kriget och att japans framgångar berodde på att de använde europeiska militära system och teknologi mer effektivt än ryssarna. Japan hade skapat sin armé efter Tyskland och sin flotta efter Storbritannien. Black nämner hur rysk-japanska kriget var likt första världskriget och innehöll skyttegravsrigföring, kulsprutor och indirekt artillerield.²⁴ En nackdel eller kritik med denna bok är att den måste få in mycket information på ett antal sidor vilket gör att den blir mycket övergripande och inte går djupgående in på vad som gäller militär

²¹ Lambert, 2021, s. 56, 67.

²² Candan, Badem. "Introduction." I *Routledge Handbook of the Crimean War* [Elektronisk resurs]. Candan Badem (red.), 2021, s. 2.

²³ Jeremy, Black, *War and the world: military power and the fate of continents, 1450-2000* [Elektronisk resurs], Yale Univ. Press, New Haven, 1998, s. 165, 174–175, 193.

²⁴ Ibid s. 234–236.

utveckling. Även om det är ett problem, är det inget problem för den här uppsatsen då andra verk tillhandahåller mer detaljerad information utan tanken med Blacks bok är att ge grundläggande information angående den militära utvecklingen för att skapa en förståelse och en kontext om denna tid som studeras. Black bidrar som ett översiktsverk med en sammanfattning om militärt lärande och utveckling under den tid som studeras.

Forskningsläget består av totalt fem olika verk, de bidrar med relevant information om forskningsområdet samtidigt som det möjliggör för en problemformulering genom att visa som en helhet var forskningsluckor existerar. Forskningsläget som helhet är intressant och viktig då den gör det möjligt för den här uppsatsen att positionera sig och bidra med något nytt och inte genomföra en undersökning som redan gjorts tidigare. Den tidigare forskningen visar på hur jämförande undersökningar inte varit vanligt utan de flesta har endast studerat ett ämne, vilket skiljer sig mot vad den här uppsatsen ska göra. Styrkan med detta är att det finns mycket information om lärdomarna från de två krigen med flera olika författare såsom, Shinji, Lambert, Krivopalov och Kipp med flera men samtidigt finns det en kunskapslucka som gör den här undersökningen relevant att genomföra. Den visar på hur andra har forskat om ämnet tidigare vilket har bidragit med inspiration och nödvändig information till den här uppsatsen, dels genom hur den här uppsatsen ska genomföras och vilka frågor som ska ställas, dels då den tidigare forskningen om Krimkriget används som jämförelsepunkt för den här uppsatsens källmaterial. Lambert, Krivopalov, Kipp och Schimmelpenninck van der Oye är alla tre extra viktiga med deras information om de ryska lärdomarna från Krimkriget då de kommer användas i undersökningsdelen för att kunna svara på frågorna och uppsatsens syfte.

1.3. Problembeskrivning

Det är med denna tidigare forskning i beaktning som det kan formuleras en problembeskrivning till uppsatsen. Av det som har varit möjligt att undersöka och forska efter existerar det en forskningslucka att undersöka lärdomarna från Krimkriget och jämföra de med de ryska lärdomarna från det rysk-japanska kriget. Även om det troligtvis existerar några likande undersökningar på andra språk och speciellt ryska blir det här en av de första på svenska. Det som har hittats i efterforskningarna är närliggande undersökningar som studerat de enstaka krigen och lärdomarna men inget

som försökt se likheter och skillnader mellan de båda krigen och därmed få Rysslands militära lärande i ett större perspektiv. Det källmaterial som ska användas med föreläsningar från den ryska generalstabakademien är något som också med största sannolikhet är unikt och inte undersökts tidigare. Den här uppsatsen kommer ha en annan vinkel och perspektiv då källmaterialet är nytt men även för att frågorna inte ställts på det här sättet tidigare.

Det är inte bara utifrån att det existerar en forskningslucka som gör den här problembeskrivningen möjlig utan att den är också militärhistorisk och vetenskapligt intressant. Det är vetenskapligt intressant att undersöka detta källmaterial för att se om det skiljer sig mot tidigare forskning. Det är också vetenskapligt intressant att undersöka ryska lärdomar och jämföra för att få ett större perspektiv på ryskt lärande över tid, för att kunna få en större förståelse för Tsarrysland och Ryssland militära lärande och tänkande. Det är intressant med tanke på Rysslands roll i världen idag och igenom historien och deras betydelse för Sverige.

Fredrik Thisner menar att militärhistoria består av att studera hur de stora samhällsstrukturerna samspelar med den militära sektorn över tid. Det kan bestå av att studera för att förstå och förklara olika historiska fenomen. Thisner påpekar även att militärhistoria är väl lämpat för att analysera erfarenheter som inte kan studeras på andra sätt, där krigföring är ett sådant område där erfarenheter kan analyseras.²⁵ Det gör att den här uppsatsens problembeskrivning är militärhistoriskt intressant då uppsatsen kommer göra det Thisner beskriver, att analysera erfarenheter inom krigföring. Undersökningen kommer bestå av att studera erfarenheter från krigföring och likheter och skillnader mellan erfarenheterna.

1.4. Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att göra en övergripande undersökning av de ryska lärdomarna efter det rysk-japanska kriget och jämföra det med lärdomarna efter Krimkriget för att se vilka likheter och skillnader som finns. Det för att undersöka de stora mönstren om

²⁵ Fredrik, Thisner, *Introduktion till militärhistoriska studier: Historieämnets karaktär, grundläggande terminologi och några ord om akademiskt skrivande*. Försvarshögskolan, Militärhistoriska avdelningen, Stockholm, 2017, s. 5.

ryskt militärt lärande från mitten av 1800-talet till åren efter det rysk-japanska krigets slut.

Syftet behandlas med följande övergripande frågeställning:

- Vad var de ryska lärdomarna efter det ryska-japanska kriget och vad finns det för likheter och skillnader jämfört med lärdomarna efter Krimkriget?

Den övergripande frågeställningen kommer besvaras med hjälp av tre operationaliserade frågor. De tre operationaliserade frågorna har formulerats för att underlätta undersökningen. Det för att göra strukturen runt undersökningen tydlig och för att lättare kunna besvara den övergripande frågeställningen. De tre operationaliserade frågorna kommer att besvaras i en kronologisk ordning. Det innebär att först redovisas lärdomarna efter Krimkriget och därefter undersöks det om lärdomarna efter det rysk-japanska kriget för att sedan avsluta med jämförelsen mellan lärdomarna.

- Vad var de ryska lärdomarna efter Krimkriget?
- Vad var de ryska lärdomarna efter det rysk-japanska kriget?
- Vilka likheter och skillnader finns mellan lärdomarna ifrån Krimkriget och det rysk-japanska kriget?

1.5. Teori

Den här uppsatsen kommer använda sig av Stephen Peter Rosens teori om hur militära organisationer utvecklas och moderniserar på ett induktivt sätt. Det betyder att Rosens teori kommer att användas som tolkningsram till det resultat den här undersökningen kommer fram till.

Militära organisationer har inom nuvarande studier om doktrins utveckling setts som byråkratiska organisationer som är mycket motståndskraftiga mot förändring och utveckling. Enligt de flesta forskare är organisationer och då även militära fokuserade på att behålla standardiserade arbetssätt vilket gör att de kan ses som konservativa i att utveckla och lösa problem.²⁶ Militära organisationer ses av den rådande

²⁶ Kimberly Marten, Zisk, *Engaging the Enemy: organization theory and Soviet military innovation, 1955-1991 [Elektronisk resurs]*, Princeton University Press, 1993, s. 11.

organisationsteorin som mycket resistent mot förändring.²⁷ De har blivit anklagade för att vara dömda att alltid föra nästa krig på samma sätt som det förra.²⁸ Konservatismen och motståndskraften mot förändring kan ses i ett relativt känt citat av Basil Liddel Hart ”The only thing harder than getting a new idea into the military mind is to get an old one out”. Svårigheten för militära organisationer att utvecklas och förändras kan ses som oundvikliga konsekvenser av att vara en stor formell organisation.²⁹ Problemet med att förändra och innovera i militära organisationer är egentligen problemet i stora byråkratiska organisationer. De flesta teorier om stora byråkratiska organisationerna påstår att de är uppbyggda för att inte förändras och att det inte bara kan vara svårt och tidskrävande utan omöjligt. Militära organisationer är ännu mer motståndskraftiga mot förändring.³⁰

Det som kan ses utifrån de flertalet forskare och källor som tagits upp här är att militära organisationer gärna håller fast vid vad de kan i stället för att utveckla och prova något nytt. Men när utvecklas och förändras militära organisationer? Om det här existerar det en forskningsdebatt mellan Rosen och Barry Posen. Rosen argumenterar för och kommer fram till att innovation kommer oftast inifrån organisationen och att yttre faktorer och aktörer saknar det som krävs för att genomföra förändringar av den militära organisationen. Posen argumenterar och skriver om ett annat perspektiv angående förändring och innovation i militära organisationer. Posen menar att det krävs yttre faktorer och aktörer som påverkar för att förändring och innovation ska vara möjligt. Posen antyder att den konservatism som existerar i militära organisationer gör att det krävs yttre påverkan för förändring, men oftast i samband med påverkan inifrån organisationen samtidigt. Posen argumenterar även för att den främsta orsaken till förändring och innovation är en förändring i det säkerhetspolitiska läget.³¹ Men den här uppsatsen har valt att fokusera på Rosens teori och kommer således använda sig av den.

²⁷ Janine, Davidson & William, Alexander, *Lifting the Fog of Peace : How Americans Learned to Fight Modern War [Elektronisk resurs]*, University of Michigan Press, 2010, s. 11.

²⁸ Stephen Peter Rosen, *Winning the Next War [Elektronisk resurs]*, Cornell University Press, 1991, s. 1.

²⁹ Hans, Hasselbladh. Karl, Ydén. Why Military Organizations Are Cautious About Learning?. *Armed Forces & Society*. Vol 46, nr. 3, 2020: 476–477.

³⁰ Rosen, 1991, s. 2.

³¹ J. P. Clark. Parameters. *Organizational Change and Adaptation in the US Army*. Vol. 46, nr. 3, 2005: 24.

Rosen skriver i sin bok *Winning the Next War: Innovation and the Modern Military* om hur militära organisationer innoverar och utvecklas i fredstid och krigstid. I den här uppsatsen kommer endast Rosens teori om innovation och förändring i fredstid samt krigstid användas. Rosen börjar boken med att diskutera olika anledningar till att innovation sker enligt andra forskare, där han skriver om varför de inte stämmer eller fungerar sämre som förklaringar till förändring och innovation. Därefter och i början skriver han om egna hypoteser till varför innovation och förändring sker i militära organisationer som han sedan testat med flertalet exempel från den brittiska och amerikanska militären. Det inte är optimalt för den här undersökningen att den testas bara med den brittiska och amerikanska militären. Teorin kan fortfarande användas då militära organisationer som diskuteras till stor del är väldigt lika i grunden som stora byråkratiska organisationer med den konservatism som finns och oviljan till att förändra som skrivits om tidigare. Det blir även då till viss del en teoritestande studie för att se om teorin överensstämmer med det som sker i Ryssland. Rosen kommer i slutet av boken fram till olika slutsatser om när innovation är som mest effektiv i de här olika förhållanden.³² Innovation och utveckling i den militära organisation under fredstid har varit och är möjligt när militära officerare med hög rang och traditionella meriter har skapat möjligheten. Genom att reagera och förändra när det har skett strukturella förändringar i det säkerhetspolitiska läget och inte på underrättelse om ens fiende. En förändring som sker är att skapa nya befordrans vägar och möjligheter för nya officerare som kan komma med nya idéer för det nya sättet att kriga på.³³

Innovation under krigstid har varit och är mest effektiv för den militära organisationen när den främst har skett med en omdefiniering av de strategiska mått som används. Möjligheten att förändra har även oftast varit begränsade med tanke på tidsbegränsningarna och svårigheten för lärande och organisatorisk förändring under krig.³⁴ Förändring av den militära organisationen och innovation under krigstid är mycket svårt och långsamt på grund av att det krävs mycket reflektering av vad som skett under kriget. Det krävs en omdefiniering av vad som är strategiskt effektivt samtidigt som kriget behövs analyseras för att kunna skapa nya förmågor. Tiden räcker oftast inte till vid förändring och innovation under krigstid.³⁵

³² Rosen, 1991, s. 1-7, 251.

³³ Ibid, s. 251.

³⁴ Ibid

³⁵ Ibid, s. 261.

Det är Rosens teori om förändring och innovation under krigstid och fredstid, om under vilka omständigheter förändring och innovation i militära organisationer som den här undersökningen kommer använda sig av på ett induktivt sätt. Om det inte sker några förändringar i lärdomarna för Ryssland under det rysk-japanska kriget kan det antyda på att Rosens teori om att förändring under krigstid är mycket svårt kan stämma. Om det finns liknande lärdomar från både Krimkriget och det rysk-japanska kriget kan det antyda på att Ryssland inte gjort det som krävs enligt Rosens teorier om innovation under fredstid och krigstid. Högre officerare har inte skapat möjligheten till det samt att det enligt Ryssland inte skett några strukturella förändringar i det säkerhetspolitiska läget. Det är ett exempel på hur teorin kommer användas för att kunna förklara resultaten men även att sätta in studien i ett större militär kontext om militära organisationer i Ryssland och deras innovation och förändring.

2. Metod och material

2.1. Metod

Undersökningen kommer använda sig av en kvalitativ komparativ analysmetod. Lärdomarna från de olika krigen kommer att redovisas med hjälp av källmaterialet och den tidigare forskningen. Därefter kommer lärdomarna från de båda krigen att jämföras med varandra för att hitta likheter och skillnader. Det som har genomförts i undersökningen är att källmaterialet har först lästs igenom för att utröna vilka delar som är lämpliga för den här undersökningen utifrån uppsatsens problemformulering, syfte och frågeställning. Det gör att delarna som inte beskriver olika lärdomar har blivit bortsorterade. Det har varit delar som till exempel beskriver olika slag under kriget eller annat som uttryckligen inte beskriver de ryska lärdomarna då syftet inte är att undersöka mina som läsaren eller författarens lärdomar utan de ryska lärdomarna. Sedan har de två frågor om lärdomarna från Krimkriget och det rysk-japanska kriget besvarats. Därefter har svaren på de två frågorna använts för att ta reda på vilka skillnader och likheter existerar mellan lärdomarna från de två krigen. Fokus har varit att med hjälp av svaren från de här frågorna kunna undersöka om det existerar några mönster angående ryskt lärande från Krimkriget till tiden efter det ryska-japanska kriget.

Thomas Denk skriver i boken *Komparativa analysmetoder* om en kvalitativ komparativ analysmetod. Enligt Denk innebär det att komparativa analysmetoder används när man studerar likheter och skillnader mellan minst två fall. Metoden möjliggör förutom att analysera likheter och skillnader också att analysera relationer mellan olika faktorer. Den är utformad för induktiva analyser och metoden då den ”möjliggör analyser som formulerar slutsatser om empiriska förhållanden utifrån insamlat underlag.” Det här gör den högst lämplig för den här undersökningen då en induktiv ansats kommer användas i uppsatsen. Metoden är även lämplig att använda i det här fallet när lärdomar över 50 år ifrån varandra ska studeras. Denk skriver att ”Komparativa analysmetoder är utformade för att hantera den komplexitet som följer med att fall kommer från olika sammanhang (kontexter).” Metoden är mycket användbar för den här undersökningen då den klarar av att jämföra mellan olika tidsperioder och sammanhang.³⁶

³⁶ Thomas, Denk, *Komparativa analysmetoder*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2012, s. 11-13.

Kritik mot en komparativ analysmetod existerar från Heinz-Gerhard Haupt. Han för fram olika negativa aspekter med metoden som man bör vara medveten om och för att kunna förhindra att det negativa påverkar undersökningen. Haupt menar att alla historiker jämför och det skulle vara svårt att genomföra historiska studier utan att jämföra, men jämförande historia är mer krävande och det är nödvändigt att vara mer självreflekterande. Jämförande historia har en tendens att förenkla historiska skeenden genom att generalisera allt för mycket. Det generaliseras även om historiska studier som bara innehåller ett fall. Det viktiga är att vara medveten om det här och inte dra för stora drag av det en jämförande studie kommer fram till. Det är också viktigt att den historiska kontexten inte glöms bort samt att man reflekterar innan generalisering för att förhindra de negativa aspekterna med jämförande historia.³⁷

För att förhindra att de negativa aspekterna är med och gör undersökningen sämre behövs det som Haupt skriver en medvetenhet om de negativa aspekterna. Dra inte för stora drag av resultatet av en jämförande studie, vilket innebär att till den här uppsatsen inte antyda på att resultaten säger något om allt rysk militärt tänkande genom historien. Utan den här uppsatsen kommer bidra med information om ett skeende och en jämförelse. Till den här undersökningen behövs det även en medvetenhet om den historiska kontexten om världen och Ryssland på den tiden för att kunna förhindra de negativa med en jämförande studie. Slutligen behövs det mycket reflektion under den här undersökningen innan en generalisering om studien. Resultatet ska inte generaliseras direkt utan först efter en kritisk diskussion kan ett försök till generalisering om ryskt militärt lärande genomföras. De tre aspekterna behövs för att förhindra att de negativa med den jämförande studien tar över, att i stället att den bidrar med det positiva och konstruktiva.

2.2. Material

Källmaterialet består främst av ett antal föreläsningar som hållits vid den ryska Nikolajevska generalstabsakademin som den svenske officeren Axel Claëson översatt och publicerat under åren 1910–1912. I källmaterial återges ryska erfarenheter och lärdomar från det rysk-japanska kriget 1904–1905. Axel Claëson blev senare i sin

³⁷ Heinz-Gerhard, Haupt. Comparative history – a contested method. *Historisk tidskrift*. Vol. 127, nr. 4, 2007: 698, 716.

karriär svensk militärattaché i ST Petersburg mellan 1917–1918, där hans karriär enligt Gunnar Åselius varit en lång förberedelse för den positionen. Claëson hade läst ryska på Krigshögskolan och tjänstgjort på den ryska detaljen i perioder. Han hade även vistats i Ryssland som språkstipendiat och fick under första världskriget sköta kurireruppdragen mellan bestickningen i Petrograd dagens Sankt Petersburg och Stockholm.³⁸ Samtidigt som Claëson hade genomfört allt det spenderade han även sin tid med översättning, vilket han gjorde när han till exempel översatte olika föreläsningar från den ryska generalstabsakademin. Claëson översatte då de här föreläsningarna i en tid där Sverige alltmer oroade sig över Ryssland och deras planer.

Det är totalt fyra volymer som behandlar fyra olika föreläsningar som hållits av olika ryska officerare på den ryska Nikolajevska generalstabsakademin. Volymerna är runt 150–200 sidor långa men en är längre på cirka 400 sidor. De fyra volymerna är formerade tillsammans som en sammanhängande bok med fyra tydliga delar som skiljs åt i boken. I volymerna går föreläsningarna igenom kriget kronologiskt där volym ett behandlar början och volym fyra slutet av kriget. Boken behandlar främst olika slag eller operationer och omständigheterna runt de och lärdomarna från det. Där till exempel volym ett går igenom det första stora slaget vid Yalufloden i april/maj 1904. Volym ett fortsätter med att gå igenom slaget vid Wafangdian i juni 1904 medan två går igenom operationerna vid Liaodong under augusti till september 1904. Därefter fortsätter volym tre och fyra att gå igenom resten av de stora slagen i kriget fram till dess slut i september 1905.

Enligt Thorsten Thurén finns det fyra källkritiska kriterier. De är äkthet, tidssamband, oberoende och tendensfrihet. Äkthet innebär att källan ska vara äkta och inte förfalskad. Tidssamband betyder att om det gått lång tid mellan en händelse och berättelsen om den kan det finnas skäl att tvivla på den. Beroende på hur lång tid det gått mellan en händelse och att det berättas kan det vara sämre eller bättre. Om det är mycket tid kan man tvivla mer än om det är kort tid. Oberoende syftar till att som Thurén skriver att källan ska ”stå för sig själv.” Det handlar om att det ska vara källans egna ord och inte ett referat eller avskrift av någon annan källa. Suggestion eller tvång ska heller inte påverkat källan på något sätt. Tendensfrihet innebär att källan inte ska ha något annat

³⁸ Gunnar, Åselius. Militärattachéerna i S:t Petersburg: En undersökning av det svenska underrättelseväsendets professionalisering 1885–1917. *Militärhistorisk Tidskrift*. 1990, s. 22–23.

bakomliggande intresse. Det ska inte finnas ett ekonomiskt intresse som gör att källan berättar det som den gör för då är den otillförlitlig.³⁹

Det behövs en källkritisk diskussion om föreläsarna och deras föreläsningar som Claëson översatt och publicerat. Det kan finnas några anledningar till att ifrågasätta äktheten till en viss del då det kan finnas anledningar till att skönmåla vad som hänt från den ryska sidan. Vad som berättas kan ha valts ut och visst material kan ha gömts och kanske bara behandlades inom den ryska militären och därmed inte offentligt. Det är dock inget som påverkar uppsatsen nämnvärt, då syftet är att studera ryska lärdomarna kan det antas att det som föreläses om stämmer. Tiden mellan kriget och föreläsningarna är relativt kort då kriget avslutades 1905 och redan nästa år 1906 började föreläsningar hållas om det, vilket gör att inget problem finns med källans tidsamband.

Källan är beroende av officiella dokument och berättelser för att kunna berätta om kriget i föreläsningarna. Det finns problem i de officiella dokumenten som kan vara skrivna för att det ska låta bättre än det verkligen var nu när Ryssland förlorade. Det beskrivs inte vad som verkligen hände. Det här är ett problem men föreläsarna visar på ett flertal lärdomar och problem med ryska armén vilket antyder på att detta påverkar uppsatsen ytterst lite. Risken finns att den ryska sidan skönmålas för att minska kritiken men det är inget som märks när den läses då den ryska militären får kritik mot sig under föreläsningarna. Föreläsarna och föreläsningarna är enligt föreläsarna själva tendensfria då de nämner att de bara vill ta reda på vad som händer under kriget. Trots det finns det problem med tendensfriheten då det kan finnas bakomliggande intressen i hur den ryska militären och deras insats ska porträtteras offentligt. Även om det är ett problem påverkar det uppsatsen ytterst lite då det trots den här möjligheten beskrivs flertalet olika lärdomar och kritik mot den ryska militären.

En källkritiks diskussion behöver också hållas om personen som översatte och publicerade volymerna i åtanke. Det är Axel Claëson som beskrivits kort i bakgrunden till den här undersökningen. Med tanke på de uppdrag han fick för den svenska staten

³⁹ Torsten, Thurén, & Jack, Werner, *Källkritik*, Fjärde upplagan, Liber, Stockholm, 2019, s. 12.

och de flera olika verken han översatt där inget har ifrågasatts så är det svårt att ifrågasätta källornas äkthet, han har varit där och översatt föreläsningarna. Ett frågetecken existerar om det källkritiska kriteriet tidssamband. Föreläsningarna hölls år 1906 och de publicerades översatta mellan åren 1910–1912. Det är ett antal år från händelsen tills de publicerades. Även om det är ett problem kan det bero på den tid det krävdes för att översätta och skriva, det anses påverka uppsatsen ytterst lite. Det källkritiska kriteriet oberoende har också ett problem med och det är att källan är översättningar av en annan källa, det vill säga föreläsningar. Även om det kan medföra problem beroende på den andra källan så diskuteras det tidigare i uppsatsen och är därav inget som påverkar uppsatsen nämnvärt. Det enda som kan ha påverkats är om ord och meningar har översatts fel men om det förekommit kommer det inte påverka undersökningen så mycket. Det då Claëson har stor erfarenhet av det ryska språket och att översätta samt att han bifogat lappar med fel vilket tyder på att han varit medveten om vad som blivit fel. Det kan även bli problem då Claëson kommer från en svensk kultur till en rysk kultur och ska översätta. Det kan skapa problem och fel i översättningarna men då det sker i en militär kontext där Claëson har stor erfarenhet som officerare är stora ödesdiga problem för uppsatsen inte troliga. Axel Claëson tendensfrihet kan diskuteras då han inte översätter och publicerar på eget bevåg utan Claëson eller den som anlätande han hade troligtvis något bakomliggande intresse. Vilka föreläsningar som Claëson lyssnat på har valts ut och det görs på grund av ett intresse. Men problemen med tendensfrihet är något som påverkar uppsatsen ytterst lite då syftet är att förstå de ryska lärdomarna med hjälp av de här föreläsningarna och det gäller bara att som all annan källkritik att man är medveten om det.

2.3. Avgränsning

Undersökningen är avgränsad i vilken tidsperiod som ska undersökas och då källmaterialet beskriver det rysk-japanska kriget och det ska jämföras med Krimkriget blir det två naturliga avgränsningar angående tidsperioden. Undersökningen ska undersöka tidsperioden från mitten av 1800-talet och cirka 60 år framåt. Källmaterialet begränsar undersökningen i vad den kan behandla då det endast skrivs om det rysk-japanska kriget och inget annat. Därmed blir det naturligt för undersökningen att använda det rysk-japanska kriget och omständigheterna kring det som en avgränsning. Då syftet med undersökningen är att undersöka likheter och skillnader med ett annat

krig är det också rimligt att avgränsa runt det andra kriget. Valet av krig blev Krimkriget då det också är ett krig i relativ närtid där Ryssland gjort sämre ifrån sig och förlorat där det finns adekvat litteratur att jämföra med. Det existerar böcker och artiklar om lärdomar från Krimkriget som gör det möjligt att jämföra med det rysk-japanska kriget vilket gör att det kriget kunde väljas. Därmed blir det naturligt att avgränsa undersökningen till det rysk-japanska kriget och Krimkriget. Syftet är också är att studera lärdomarna från kriget och undersökningen är även avgränsad till lärdomarna från de båda två kriget. Anledningen till att bara lärdomarna från två krig jämförs är på grund av den tidsbegränsning som existerar runt en C-uppsats och det skulle bli allt för komplicerat och tidskrävande att jämföra med fler krig.

Undersökningen är avgränsad då den inte kommer behandla sjöarenan och därmed inget om den ryska flottan och deras lärdomar. Källmaterialet behandlar inte sjöarenan utan beskriver endast vad som sker på land och lärdomarna från det. Undersökningen är inte avgränsad i vilken nivå av krigföring som ska undersökas. Utan alla de lärdomar källmaterialet benämner kommer att användas oavsett om de är på taktiks, operativ eller strategisk nivå.

3. Undersökning

3.1. Vad var de ryska lärdomarna efter Krimkriget?

För att kunna jämföra likheter och skillnader mellan de ryska lärdomarna från Krimkriget och det rysk-japanska kriget behövs först lärdomarna från Krimkriget redovisas. De ryska lärdomarna från Krimkriget kommer att beskrivas i tur och ordning med hjälp av tidigare forskning inom området.

Krivopalov har en fil. dr. i historia och är en senior researcher på IMEMO och mer specifikt centret för post-sovjetiska studier, han skriver ett kapitel i boken *The Routledge Handbook of the Crimean War*. Krivopalov menar i det att en av de stora lärdomarna från Krimkriget för Ryssland var om järnvägar och hur de behövdes för att kunna förflytta trupper och material snabbt och enkelt. Under kriget existerade det bara två järnvägar och ingen i södra Ryssland där kriget skedde. Det gjorde att det tog en väldigt lång tid att förflytta trupper och material till krigsskådeplatsen, från Moskva till Svarta havet tog det cirka 3–4 månader att förflytta en infanteridivision. Det innebar att Rysslands logistik var begränsad samt deras möjligheter till att förflytta trupper. Det var en stor lärdom för då de efter kriget började bygga flera nya järnvägar i södra Ryssland.⁴⁰ Krivopalov argumenterar även för att Rysslands strategi var en av deras största lärdomar från kriget. Ryssland var isolerade i Europa och i kriget, de slogs i kriget mot två stormakter i Europa och tvingades samtidigt vara vaksamma för en invasion från Österrike och Preussen. Kriget var nästa omöjligt att vinna på grund av det strategiska läget för Ryssland och deras strategi som användes under kriget. Deras strategi var den stora orsaken till deras förlust och att den behövde förbättras i framtiden för att kunna vinna krig.⁴¹

Lambert har också skrivit flera kapitel i boken *The Routledge Handbook of the Crimean War*. Han är en professor i sjöhistoria på King's College och har även skrivit ett flertal andra böcker om Krimkriget. Lambert argumenterar även för att logistiken var en stor lärdom för Ryssland. Han menar att ett logistiksystem beroende av häst och vagn samt några små båtar inte kunde stå emot ett industriellt logistiksystem. Rysslands militär var väldigt likt det som fanns innan den industriella revolutionen med stora militära

⁴⁰ Krivopalov, 2021, s. 39–40, 52–53.

⁴¹ Ibid, s. 52–53.

formationer som inte förändrats mycket sedan 1815. Ryssland saknade även räfflade vapen vilket var en stor taktisk nackdel. Ryssland fick även flera andra taktiska lärdomar då de lärde sig att frontal anfall inte var lika effektiva längre på grund av de tekniska utvecklingarna. Nya gevär och artilleri skapade taktiska och tekniska lärdomar. Fästningar skapade i sten visade sig också inte vara lika effektiva längre utan kunde förstöras med det nya artilleriet, det krävdes befästningar skapade i jorden för att skydda sig mot artilleriet.⁴² Lambert menade då att logistiken, tekniken och taktiken var stora lärdomar för Ryssland.

Kipp har en fil. dr. i rysk historia och har skrivit ett flertal böcker om Ryssland. Kipp arbetade på olika sätt med Ryssland och medverkade med ett kapitel i boken *Reforming the Tsar's army: military innovation in Imperial Russia from Peter the Great to the Revolution*. Där han beskriver lärdomarna kring järnvägar och att innan samt under kriget fanns det väldigt få men efter kriget påbörjades byggnationen av flera nya järnvägar som möjliggjorde det att Ryssland kunde förflytta trupper och material enklare och snabbare vilket förbättrade deras logistiska möjligheter. Kipp menar att kriget också visade på möjligheterna med nya räfflade vapen vilket tillfogade den ryska armén stora förluster.⁴³ Kipp påpekar då tekniken i form av nya vapen samt logistiken med järnvägar som lärdomar från Krimkriget för Ryssland.

Schimmelpennick van der oye var en professor i rysk historia och producerade ett flertal böcker om Ryssland inklusive i den Kipp bidrar med ett kapitel. I samma bok beskriver Schimmelpennick van der oye Rysslands lärdomar angående militär underrättelse. Den ryska militära underrättelsen underpresterade under Krimkriget och hjälpte inte Ryssland till att prestera bättre. Ryssland hade inte innan kriget insett vikten av att samla in all sorts information om sina fiender vilket gjorde att under kriget saknades viktigt information som kunde använts till deras fördel. Information om till exempel miljön eller topografin var något som inte samlades in. Ryssland insåg vikten av den här sortens information efter kriget och förbättrade därmed deras underrättelseväsendet.⁴⁴

⁴² Lambert, 2021, s. 56.

⁴³ Kipp, 2004, s. 84–85.

⁴⁴ Schimmelpennick van der oye, 2004, s. 140–141, 149–150.

För att sammanfatta lärdomarna från de här fyra författarna kan det göras i olika kategorier. För det första var det logistik och järnvägar och vikten av det för att kunna förflytta trupper och material. Järnvägar behöver existera i hela landet för att möjliggöra detta vilket var en viktig lärdom. För det andra var det strategiska lärdomar som Ryssland fick med sig efter kriget då deras strategi gjort det omöjligt för de att vinna kriget. Det var den största orsaken till att kriget förlorades. För det tredje var det taktiska och tekniska lärdomar då motståndare använde nyare och bättre vapen än Ryssland vilket gjorde att vissa taktiker inte var lika effektiva längre. Även hur man ska skydda sig mot det nya artilleriet med att göra skydd i jorden var en stor lärdom. Den sista lärdomen från kriget enligt den här författaren var angående underrättelse och att man innan kriget inte samlade in all sorts nödvändig information om fienden. Det förändrade Ryssland och började göra det efter kriget.

3.2. Vad var de ryska lärdomarna efter det rysk-japanska kriget?

I volymerna skrivs det om ett flertal olika lärdomar för Ryssland från det rysk-japanska kriget vilka kommer tas upp i tur och ordning i hur de uppkommer i volymerna. Lärdomen om taktik beskrivs först och därför tas den upp först. Lärdomarna har identifierats genom att boken lästs igenom och de lärdomar som nämns har noterats vilket lett fram till de här sex olika lärdomarna som tas upp med taktik som den första.

En av de lärdomar eller problem som beskrivs först i volym ett är taktik. Den ryska arméns taktik var föråldrad och sämre än den japanska taktiken. I den första volymen beskriver överste Danilov slagen vid Yalu och Wafangdian. Det finns inte någon mer information om Danilov förutom det Claëson nämner. Claëson påpekar bara att de är hans föreläsning och fokuserar sedan sin tid på innehållet i den. Danilov påpekar att den ryska armén inte hade en underlägsen beväpning men på det taktiska planet fanns det ett flertal olika brister. De här lärdomarna beskriver han utifrån hela kriget och de taktiska misslyckandena under kriget. Danilov sammanfattar de taktiska misstagen i början av föreläsningen utifrån kriget och utan att referera till någon specifik händelse. Han menar att bevakningstjänsten inte fungerade, den var dålig och bemannades antingen av allt för många eller för få soldater. Den ryska armén underskattade bevakningstruppernas roll. De fanns även en oförmåga att taktiskt organisera spaningen. I och med att spaningen var bristfällig ledde det till en dålig orientering av

läget och därmed motsvarande inte stridsgrupperingarna det som skedde på slagfältet. Det ledde till att i många fall användes reserverna alldeles för tidigt. De hade även svårt att bedöma terrängförhållandena och den roll som terrängen spelade i den moderna krigföringen. Den ryska armén använde sig även dåligt av terrängen och tog inte vara på de naturliga skydden som fanns och kunde lämna oskyddade artilleriställningar. Armén hade även problem med att på ett bra sätt möta kringgående rörelser som fienden försökte med, man lämnade oftast flanken i stället för att försöka skydda den. Det fanns även oftast stora brister på eget initiativ speciellt bland äldre officerare. Högre befälhavare blandade sig även ofta i detaljer på lägre nivåer som lägre officerare egentligen borde sköta.⁴⁵

Danilov sammanfattar orsakerna till de främsta misstagen som dels ett bristande intresse för taktiska studier, att efter officerarna i generalstaben avslutat sin utbildning på krigsakademin så ägnades väldigt lite tid till att studera militära arbeten och studier. Även befäl och officerare på lägre nivåer ägnade väldigt lite tid till taktiska studier. Det fanns även problem med vad befälhavare krävde av sina trupper där trupperna inte blev beordrade att göra det som verkligen krävdes för att klara sina uppdrag. De här större påvisade bristerna i arméns taktiska utbildning var en stor anledning till att den ryska armén inte hade några större taktiska framgångar.⁴⁶

En annan lärdom som Danilov i volym ett beskriver är om de dåliga ryska förberedelserna inför kriget. Inför kriget genomfördes en rad olika förberedelser ifall det skulle bli krig, då till exempel mer landstridskrafter och sjöstridskrafter förflyttades österut samt att fästningarna i området förstärktes. Trots de här förberedelserna inför kriget saknade den ryska armén i öst en organiserad ledning och den hade varken tillräckligt med kavalleri eller artilleri. Armén hade heller inte tillräckligt med ingenjörstrupper och vissa speciella trupper saknades helt. Kommunikationsmöjligheterna för armén i öst var även otillräckliga då utrustning saknades. Det fanns för många brister i förberedelserna inför kriget även om en del försöktes göra var det inte tillräckligt menar Danilov.⁴⁷ Den ryska armén var inte redo

⁴⁵ Axel, Claëson, *Rysk-japanska kriget 1904–1905: behandlad i föreläsningar vid Ryska Nikolajevska generalstabsakademien vol 1/* öfvers. från ryskan af Axel Claëson. Stockholm: Militärlitteraturföreningens förlag, 1910–1912. s. 6–8.

⁴⁶ *Ibid*, s. 8–9.

⁴⁷ *Ibid*, s. 3–6.

för kriget och hade med bättre förberedelser inför kriget varit i en mycket bättre position för att lyckas vinna mot Japan.

En lärdom som alla fyra föreläsarna påpekar är om den ryska ledningen. Alla fyra volymer diskuterar på olika sätt de problem den ryska armén hade med ledning och hur armén leddes i kriget. Danilov beskriver i första volymen hur alla de lägre officerarna var överens om att de högre officerare behövde sluta med att bestämma saker på en lägre nivå. När de blandade sig i vad som skedde på kompaninivå så skadade det bara arméns möjligheter att genomföra deras uppgifter. Lägre officerare skulle få möjligheten att agera på egen hand utifrån vad de ansett var det bästa. Danilov diskuterar även i den andra volymen om problemet med ledning som den ryska armén hade. Han exemplifierar den dåliga ledningen när han beskriver hur den VI sibiriska kåren var underställd fel general samt hur flera förband placerades och användes på fel sätt vilket visar på problemet som Danilov menar.⁴⁸

I den tredje volymen beskriver också generalstabsöversten Vadbolskij hur den ryska armén hade problem med ledningen. Vadbolskij nämns inte heller mer utförligt av Claëson än att han är ansvarig för den tredje föreläsning och det som blir översatt till volym tre. I den tredje volym beskrivs slaget vid Sandepu och det som hände runt omkring slaget där till exempel ett specifikt kavalleridetachment beskrivs mer genomgående och det är utifrån detta skeende i kriget som Vadbolskij drar sina slutsatser om ryska lärdomar. Vadbolskij påpekar hur de olika arméerna inte tillåtit att samarbeta med den II armén och han säger även hur general Kuropatkin utfärdade order utan sina arméchefers vetskap. Enligt Vadbolskij visar det på det problem den ryska armén hade med ledningen. I den fjärde volymen beskriver även generalstabsöversten Dobrorolski problemen med ledning som den ryska armén hade utifrån erfarenheterna från slaget vid Mukden. Dobrorolski beskrivs inte heller mer noggrant av Claëson än att det är han som genomför den fjärde föreläsningen som är till grund för den fjärde volymen. I den fjärde volymen beskrivs operationerna vid Mukden samt Port Arthur och det är utifrån detta som Dobrorolski grundar sina slutsatser om ryska lärdomar. Dobrorolski menar att under slaget vid Mukden skapades konstant nya detachment

⁴⁸ Claëson, 1910-1912, vol 1, s. 133; Axel, Claëson, *Rysk-japanska kriget 1904-1905: behandlad i föreläsningar vid Ryska Nikolajevska generalstabsakademien vol 2/* öfvers. från ryskan af Axel Claëson. Stockholm: Militärlitteraturföreningens förlag, 1910-1912. s. 274.

samt så förändrades förbanden vilket försämrade deras förmåga. De improviserade stridsgrupperna skapade även stora problem med ledningen där en kårchef kunde föra befälet över en stridsgrupp där inga tillhörde dennes kår. Enligt Dobrorolski var det ett ledningsproblem där högre befälhavare tog väldigt många felaktiga beslut.⁴⁹ De tre föreläsare som Claëson lyssnar på påpekar problemet med ledningen och hur den försämrade Rysslands chanser till att vinna kriget. De nämner hur ledningen kunde förbättras på olika sätt med till exempel mindre detaljstyrning från högre officerare. Det var en viktig lärdom från kriget enligt alla tre föreläsare som Ryssland behövde förbättra innan nästa krig.

En annan lärdom som nämns i flertalet av föreläsningarna är den ryska strategin och hur den försämrade Rysslands chans att vinna kriget. Danilov beskriver hur det strategiska läget för Ryssland inte var gynnsamt då det var mycket närmare för Japan till krigsskådeplatsen. Under krigets gång beskriver Danilov att till exempel vid Wafangdian var det strategiska läget väldigt utsatt och de mål som satts var omöjliga att uppnå.⁵⁰ Danilov fortsätter med att beskriva det strategiska läget den ryska armén befanns sig vid i ett flertal tillfällen där de under operationerna vid Liaodong var läget väldigt utsatt. Han menar att med en annan strategi hade läget kunnat förbättras. Danilov listar fem olika åtgärder som skulle kunnat genomföras för att förbättra det strategiska läget där den vänstra flanken var extra utsatt. Till exempel föreslog han att den XVII kåren och den V. Sibiriska kåren skulle kunnat lämnats som reserver och därmed vara utvilade och redo vid det avgörande ögonblicket de behövdes.⁵¹ Vadbolskij beskriver hur den ryska arméns nederlag innan operationerna vid Sandepu berodde på den felaktiga strategi som användes.⁵² Både Danilov och Vadbolskij argumenterar och påpekar att den ryska strategin var en stor anledning till ryska förluster på slagfältet men även kriget som stort. De förklarar även hur den kunde ha förändrats vid olika lägen för att förbättra det strategiska läget men i stället fortsatte sämre beslut att tas.

⁴⁹ Axel, Claëson, *Rysk-japanska kriget 1904–1905: behandlad i föreläsningar vid Ryska Nikolajevska generalstabsakademien vol 3/* öfvers. från ryskan af Axel Claëson. Stockholm: Militärlitteraturföreningens förlag, 1910–1912. s. 94; Axel, Claëson, *Rysk-japanska kriget 1904–1905: behandlad i föreläsningar vid Ryska Nikolajevska generalstabsakademien vol 4/* öfvers. från ryskan af Axel Claëson. Stockholm: Militärlitteraturföreningens förlag, 1910–1912. s. 109.

⁵⁰ Claëson, 1910–1912, vol 1, s. 18–20, 54–55.

⁵¹ Claëson, 1910–1912, Vol 2, s. 177.

⁵² Claëson, 1910–1912, Vol 3, s. 69.

En annan lärdom från kriget som beskrivs vid ett flertal olika gånger är den ryska arméns problem med underrättelse. Danilov menar att kriget bekräftade teorin att spaning genom kavalleri inte kunde införskaffa värdefull underrättelse utan spioner krävdes för det arbetet. Teorin uppkom enligt Danilov efter det fransk-tyska kriget 1870–1871 och han menar att det här kriget bekräftade teorin för Ryssland. Det blev speciellt tydligt under det här kriget då kavalleriet spanade i ett land där de inte kunde språket samt där befolkningen var fientliga mot ryssarna.⁵³ Danilov påpekar också efter en genomgång av operationerna vid Shaho att Ryssland hade svårt att förhindra fiendens inhämtning av underrättelse då deras trupper inte kunde förhindra Japan från att införskaffa underrättelse om truppers gruppering.⁵⁴ Ryssland hade både problem med att samla in egen underrättelse men även att förhindra Japans underrättelseinhämtning. Danilov föreslog förändringar som behövde genomföras för att förbättra de här två problemen. För det första behövde Ryssland fokusera mer på spioner när det kom till underrättelseinhämtning då det var de som kunde införskaffa värdefull underrättelse. Samtidigt för att förhindra fiendens underrättelseinhämtning behövde de dels förbättra skyddet av huvudstyrkan genom att placera mer trupper runt omkring som kunde stoppa fienden. De behövde även fundera på var de placerade sina staber och huvudstyrkan, då om de placerades i mindre orter och städer kunde det göra det svårare för fienden att använda sig av spioner. Underrättelsen behövdes förbättras inför framtiden vilket var en lärdom menar Danilov.⁵⁵

Den ryska arméns problem med logistiken beskrivs även och hur den behöver förbättras inför framtida krig. Ryssland var tvungen att ta hänsyn till den transsibiriska järnvägens kapacitet vilket begränsade deras logistiken men även mobiliserings möjligheter.⁵⁶ Även vid Port Arthur och under operationerna där var logistiken begränsad och det existerade inte tillräckligt med material och mat till alla trupper och civilbefolkningen utan en ransonering var tvungen att införas.⁵⁷ Logistiken var tvungen att förändras och förbättras inför framtiden. Att förlita sig på en enda järnväg med begränsad transportkapacitet är inte framgångsrikt.

⁵³ Claëson, 1910-1912, Vol 1, s. 72-74.

⁵⁴ Claëson, 1910-1912, Vol 2, s. 226-227.

⁵⁵ Ibid

⁵⁶ Claëson, 1910-1912, Vol 1, s. 20-21.

⁵⁷ Claëson, 1910-1912, Vol 4, 132-133.

För att sammanfatta har de ryska lärdomarna från kriget varit i sex olika kategorier vilket har tagits fram genom att läsa igenom och analysera de olika volymerna och leta efter där lärdomar nämns. Författaren till den här uppsatsen har med hjälp av volymerna om de ryska lärdomarna sammanställt de här sex kategorierna. På ett flertal olika ställen i boken diskuteras olika ryska lärdomar från kriget vilket har noterats och lett fram till de här sex olika ryska lärdomarna från kriget. Den första lärdomen berörde taktiken och olika taktiska lärdomar från kriget. Den andra lärdomen var om de dåliga förberedelserna inför kriget och hur de behövde bli bättre inför framtida kriget. Den tredje lärdomen var om ledningen och hur den inte fungerade och behövde bli bättre. Den fjärde lärdomen var angående strategin och hur den försämrade deras chanser att vinna kriget och behövde inför framtida krig bli bättre. Den femte lärdomen behandlar den dåliga underrättelsen och problemen de hade med underrättelse, att den inte fungerade på ett bra sätt. Den sjätte och sista lärdomen berörde logistiken och hur Rysslands logistik under kriget inte fungerade på ett bra sätt.

3.3. Vilka likheter och skillnader finns det mellan lärdomarna ifrån Krimkriget och det rysk-japanska kriget?

Vad finns det för likheter och skillnader mellan lärdomarna ifrån Krimkriget och det rysk-japanska kriget, det kommer följande del av undersökningen att redogöra. Likheter och skillnaderna mellan krigen har tagits fram genom att jämföra lärdomarna med varandra vilket resulterade i följande likheter och skillnader. En första likhet i lärdomarna från de båda krigen är vikten av logistik och järnvägar. I Krimkriget saknades det järnvägar helt vilket gjorde det svårt att förflytta trupper och material till krigsområdet.⁵⁸ I det rysk-japanska kriget fanns det fler järnvägar men bara en som går österut till krigsområdet. Det gör att med bara den transsibiriska järnvägen är transportkapaciteten begränsad vilket den ryska armén märker under kriget, det gör att de inser att logistiken behöver förbättras efter kriget.⁵⁹ Ifrån båda krigen drar de lärdomen att logistiken behövs förbättras genom till exempel järnvägar. Det existerar därmed en likhet i lärdomarna från de båda krigen om logistik och järnvägar.

⁵⁸ Krivopalov, 2021, s. 39–40.

⁵⁹ Claëson, 1910-1912, Vol 1, s, 20-21.

En annan lärdom från båda krigen för Ryssland var taktiken. Från Krimkriget lärde sig Ryssland att frontalanfall inte var lika effektivt längre, att den taktiken behövdes förändras.⁶⁰ Ifrån det rysk-japanska kriget fick den ryska armén ett antal olika taktiska lärdomar. Det var till exempel lärdomar om hur trupperna skulle skydda sina flanker ifrån kringgående rörelser.⁶¹ Det gör att en likhet mellan lärdomarna från de båda krigen var taktiken, det var en lärdom som förekom efter båda krigen. Även om det inte var exakt samma taktiska lärdomar från båda krigen var det fortfarande taktik som koncept och hur det streds som mest effektivt på den tiden.

Under de båda två krigen presterade den ryska underrättelsen dåligt. Det skedde på olika sätt där i Krimkriget var det dåliga förberedelser i underrättelsearbetet medan i det rysk-japanska kriget var det mer underrättelsearbetet under kriget. Trots det så är det en likhet i lärdomar från de båda krigen. Inför Krimkriget hade Ryssland inte samlat in all nödvändig information om till exempel sina motståndare vilket gjorde att de presterade sämre under kriget då de inte hade den information som krävdes.⁶² Under det rysk-japanska kriget var lärdomarna mer om hur underrättelseinhämtning genomfördes under krigets gång, att kavalleri inte var lika effektivt längre utan det behövdes spioner.⁶³ Det är skillnader i exakta lärdomar om underrättelsearbetet men det är fortfarande likhet då underrättelse var en lärdom efter båda krigen.

En annan likhet i lärdomar från de båda krigen är om strategi. Under de båda krigen var den ryska strategin dålig och var en anledning till att de båda krigen förlorades. Strategin under Krimkriget var en stor orsak till Rysslands förlust då de slogs ensamma mot två europeiska stormakter och det ottomanska imperiet. Samtidigt som detta skedde var de tvungna att vara vaksamma mot en invasion av Österrike och Preussen. Strategin gjorde att det var väldigt svårt för Ryssland att vinna kriget och den behövdes förbättras inför framtida krig.⁶⁴ I det rysk-japanska kriget var den ryska strategin även i ett utsatt läge då kriget utspelades sig mycket närmare Japan vilket gjorde att Ryssland hade väldigt långt till krigsskådeplatsen. Samtidigt var det strategiska läget under kriget vid flera tillfällen väldigt utsatt och det gick inte att genomföra det som krävdes och med

⁶⁰ Lambert, 2021, s. 56.

⁶¹ Claëson, 1910-1912, vol 1, s. 6-8.

⁶² Schimmelpennick van der oye, 2004, s. 140-141, 149-150.

⁶³ Claëson, 1910-1912, Vol 2, s. 226-227.

⁶⁴ Krivapalov, 2021, s. 52-53.

en annan strategi hade läget varit mer gynnsamt.⁶⁵ Från båda krigen var strategin en lärdom och den behövdes bli bättre inför framtida krig även om det finns nyansskillnader i de exakta lärdomarna.

En skillnad i lärdomar från de båda krigen är angående teknik jämfört med sina motståndare. I Krimkriget var Ryssland tekniskt underlägsna sina motståndare då de till exempel saknade räfflade vapen vilket gjorde att de efter kriget behövdes utvecklas tekniskt och tekniken blev då en stor lärdom från kriget.⁶⁶ I det rysk-japanska kriget var Ryssland inte tekniskt underlägsna, de hade inte en sämre beväpning utan de var snarare bättre beväpnade än Japan. Det gör att efter kriget var inte tekniken en lärdom som behövde förbättras utan det var andra lärdomar som behövdes det.⁶⁷ Det gör den här lärdomen till en skillnad då den existerar efter Krimkriget men inte efter det-rysk japanska kriget, vilket antyder på att tekniken förbättrats så att det inte är en lärdom längre.

En annan skillnad i lärdomarna från de båda krigen är angående ledning. Efter Krimkriget var inte ledningen en lärdom, hur trupperna leddes under kriget var inte något som de inte ansåg vara ett av de stora förbättringsbehoven. Det var andra lärdomar som logistik och järnvägar som Ryssland tog från kriget. Efter det rysk-japanska kriget ansågs ledningen vara en lärdom för den ryska armén då den behövdes förbättras inför framtida krig. Det var stora problem med hur ledningen av trupperna på olika nivåer leddes och det behövdes förändras.⁶⁸ Det gör att den här lärdomen skiljer sig mellan de båda kriget, under Krimkriget nämns det inte som en lärdom medan under det rysk-japanska kriget anges det som en lärdom.

Efter Krimkriget beskrivs det inte att Ryssland var dåligt förberedda på kriget och att det var en anledning till att de förlora. Det till skillnad från det rysk-japanska kriget där efter kriget benämns Rysslands dåliga förberedelser som en anledning till att kriget gick så dåligt. Japan var förberedda och kunde på det sättet prestera bättre jämfört med Ryssland som tvingades börja kriget utan tillräckliga förberedelser.⁶⁹ Det är en skillnad

⁶⁵ Claëson, 1910-1912, vol 1, s. 18-20, 54-55; Claëson, 1910-1912, Vol 2, s. 177; Claëson, 1910-1912, Vol 3, s. 69.

⁶⁶ Lambert, 2021, s. 56.

⁶⁷ Claëson, 1910-1912, vol 1, s. 6-8.

⁶⁸ Claëson, 1910-1912, Vol 3, s. 94; Claëson, 1910-1912, Vol 4, s. 109.

⁶⁹ Claëson, 1910-1912, vol 1, s. 3-6.

mellan lärdomarna från kriget, efter Krimkriget ansåg inte Ryssland att dåliga förberedelser var en lärdom men det gjordes efter det rysk-japanska kriget. Efter det rysk-japanska kriget var förberedelsen en lärdom som inför framtida krig behövdes förbättras.

För att sammanfatta existerar det flera olika skillnader och likheter mellan lärdomarna från de båda krigen. Det finns fyra likheter och tre skillnader om lärdomarna från de två krigen. För det första finns det en likhet om lärdomar om logistik och järnvägar där efter båda krigen insåg Ryssland att det var ett stort problem som behövdes förbättras. Det var även en likhet i att från båda krigen fick Ryssland ett antal taktiska lärdomar om olika taktiker och hur trupperna uppträdde taktiskt i kriget. För det tredje fanns det från båda krigen lärdomar om underrättelse och hur den inhämtas där den inte fungerade på ett optimalt sätt och behövdes förbättras efter båda krigen. För det fjärde existerar det en likhet i hur strategin var undermålig i båda krigen på olika sätt och att deras strategier behövde bli bättre inför framtida krig. Det finns även skillnader i lärdomar från de båda krigen där den första är i tekniska lärdomar. Efter Krimkriget fick Ryssland ett flertal tekniska lärdomar då det var tekniskt underlägsna, men det hände inte efter det rysk-japanska kriget då de vara snarare tekniskt överlägsna i kriget. Den andra skillnaden i lärdomar handlar om ledningen, efter Krimkriget var inte ledningen en lärdom som Ryssland tog med sig utan den hade fungerat relativt bra. Det skiljde sig mot de lärdomar som kom efter det rysk-japanska kriget då ledningen inte fungerat på ett bra sätt och behövdes förändras och förbättras inför framtida krig. Den tredje och sista skillnaden i lärdomar från de två krigen handlar om förberedelserna. Förberedelserna var inför Krimkriget inte dåliga och behövdes därför inte förbättras, det skiljer sig mot det rysk-japanska kriget där förberedelserna inför kriget var inte tillräckliga och de behövdes förbättras inför framtiden. De dåliga förberedelserna var en anledning till det ryska nederlaget i kriget vilket gjorde det till en lärdom.

4. Avslutning

4.1. Slutsats

Syftet med studien har varit att göra en övergripande undersökning om ryska lärdomarna efter det rysk-japanska kriget. För att därefter jämföra de med lärdomarna från Krimkriget för att ta reda på vilka skillnader och likheter existerar om lärdomarna från de båda krigen. Det för att undersöka de stora mönstren om ryskt militärt lärande från mitten av 1800-talet till åren efter det rysk-japanska krigets slut. Syftet har uppnåtts genom att besvara följande fråga:

- Vad var de ryska lärdomarna efter det ryska-japanska kriget och vad finns det för likheter och skillnader jämfört med lärdomarna efter Krimkriget?

Den här övergripande frågeställningen besvarades med hjälp av tre operationaliserade frågor:

- Vad var de ryska lärdomarna efter Krimkriget?
- Vad var de ryska lärdomarna efter det rysk-japanska kriget?
- Vilka likheter och skillnader finns mellan lärdomarna från Krimkriget och det rysk-japanska kriget?

Frågorna har besvarats med en kvalitativ komparativ analysmetod och undersökningen har kommit fram till vilka de ryska lärdomarna var efter det rysk-japanska kriget och Krimkriget. Lärdomarna ifrån Krimkriget kan kategoriseras inom fyra områden där den första var inom logistik och järnvägar, den andra var om strategin, den tredje var taktiska och tekniska lärdomar och den fjärde och sista var inom underrättelse. Lärdomarna från det rysk-japanska kriget kan delas in i sex olika kategorier, lärdomarna var inom taktik, förberedelserna inför kriget, ledning, strategi, underrättelse och logistik. De sex olika lärdomarna som påpekades under föreläsningarna om kriget vilket Claëson översatte har tagits fram genom att volymerna lästs igenom och analyserats.

Lärdomarna från det rysk-japanska kriget hade även både likheter och skillnader med lärdomarna från Krimkriget. Ett flertal av lärdomarna existerade efter båda krigen vilket visade på att de inte utvecklats eller tagit vara på lärdomarna efter kriget. De ryska lärdomarna om logistik och järnvägar, taktik, underrättelse och strategi fanns de efter

båda krigen. Det antyder att de inte lärt sig och utvecklat de här aspekterna på ett tillräckligt bra sätt då de är problem under båda krigen. Samtidigt är de tekniskt underlägsna under Krimkriget men inte efter det rysk-japanska kriget vilket visar på att vissa aspekter har utvecklats och förbättras. Det finns även flera lärdomar efter det rysk-japanska kriget som inte fanns efter Krimkriget, de var inom områdena ledning och förberedelserna inför kriget. Det kan antyda på att Ryssland misslyckat med att utveckla och därmed avstannat i utvecklingen och att då har det ryska militära lärandet inte lyckats. I det stora hela visar skillnaderna och likheterna i lärdomarna att Rysslands utveckling mellan Krimkriget och det rysk-japanska kriget inte var lyckad då samma lärdomar återkommer från båda krigen eller att nya lärdomar uppkommer efter det rysk-japanska kriget. Det gör att det går att antyda att det ryska militära lärandet under den här perioden inte fungerat och visar på stora brister då flera lärdomar är densamma efter båda krigen, vilket är något som borde kunna förhindras.

För att återkoppla till undersökningens tidigare forskning kan liknande mönster ses i merparten av studier som undersöker de två krigen. De två krigen är båda krig där Ryssland presterar sämre ifrån sig än vad man trodde att de skulle göra på den tiden. Den ryska militären hade en bild av sig som en formidabel krigsmakt och att ett stort hot. Det gör att de på ett något oväntat sätt presterade sämre i krigen och förlorade båda två vilket flertalet inte uppfattade som troligt. De här två krigen har liknande egenskaper och gör att forskningen om lärdomarna ifrån krigen och utvecklingen därifrån kommer att se snarlika ut och komma fram till liknande resultat. Även om studierna liknar varandra kommer de att skilja sig åt då de genomförs på olika sätt med olika metoder, syften och frågeställningar. Den här undersökningen skiljer sig mot tidigare forskning genom att den genomför en jämförande studie och resultatet skiljer sig naturligt åt utifrån andra frågeställningar. Undersökningen skiljer sig även åt genom att använda en annan metod, teori och källmaterial. Undersökningarna inom området kommer att differentiera sig då de genomförs på olika sätt, men trots detta finns det likheter med tidigare forskning. I jämförelse med Shinjis undersökning finns det likheter genom att undersökningarna kommer fram till att ledningen, taktiken och logistiken var stora lärdomar från kriget och anledningar till förlusten. I Cohens artikel går det även att hitta likheter som den här undersökningen kommer fram till där ledningen var en lärdom ifrån kriget. Med Cohens artikel finns det inte fler likheter vilket beror på hur artikeln är genomförd och dess syfte. Om undersökningen jämförs med Mennings kapitel kan

även likheter ses där då båda undersökningarna kommer fram till att Ryssland fick med sig flera olika taktiska lärdomar ifrån det rysk-japanska kriget. Det gör att den här undersökningen har både likheter och skillnader jämfört med den tidigare forskningen men där den följer ett liknande mönster på grund av omständigheterna runt det som studeras. Där alla studier hittar ett flertal olika lärdomar ifrån kriget som Ryssland behöver förbättra.

Det är även nödvändigt att återkoppla till undersökningens problemformulering som formulerades utifrån tidigare forskning. Det saknades studier vilka studerat skillnader och likheter mellan lärdomarna. Det formade undersökningens problemformulering och gör att den här uppsatsen skiljer sig mot tidigare forskning. Problemformuleringen har besvarats då kunskapsluckan att studera likheterna och skillnaderna mellan lärdomarna ifrån Krimkriget och det rysk-japanska kriget har besvarats vilket har beskrivits tidigare i avslutningen. Undersökningen har besvarat problemformuleringen och syfte samt svarat på frågeställningarna tillsammans med en kvalitativ komparativ analysmetod. Rosens teori om hur militära organisationer utvecklas och förändras i krigstid och fredstid har använts och hur teorin kan användas som förklaringsmodell och tolka resultatet kommer att diskuteras nedan i resultatdiskussionen.

4.2. Resultatdiskussion

Undersökningen om de ryska lärdomarna efter det rysk-japanska kriget och vilka skillnader eller likheter som existerar gentemot lärdomarna ifrån Krimkriget har identifierat först ett antal lärdomar från det rysk-japanska kriget. Undersökningen har därefter visat på de likheter och skillnader som existerar mellan lärdomarna från de två krigen. Hur kan det undersökningen identifierat förhålla sig till Rosens teori som använts? Hur kan Rosens teori användas som förklaringsmodell för att förklara resultatet? De här frågorna kommer diskuteras i det här avsnittet.

Undersökningen har visat på att flera av lärdomarna återkommer i båda krigen. Det är bara en lärdom som finns med från Krimkriget som inte är med efter det rysk-japanska kriget. Det är dock flera lärdomar som tas upp efter det rysk-japanska kriget som inte funnits tidigare, allt det här tillsammans antyder på att Ryssland har misslyckats med att lära sig, de har inte lärts sig. Då ett flertal lärdomar återkommer eller är nya efter det

rysk-japanska kriget. Den ryska militära organisationen har inte förändrat på ett lyckat sätt. Rosen menar att det skiljer mellan militära organisationers lärande under fredstid och krigstid. Det är svårare att genomföra förändringar under krigstid än fredstid. Då Ryssland mellan båda krigen befinner sig i både fredstid och krigstid är båda delarna av teorin applicerbara på resultatet av den här undersökningen.⁷⁰

Eftersom det skett lite förändring mellan krigen och lärdomar återkommer eller tillkommer, antyder det på att under fredstiden har det inte skett någon större organisatorisk förändring eller innovation inom militären. Rosen menar då att Rysslands högre officerare inte har skapat möjligheten och Ryssland har inte heller reagerat på förändringen i det säkerhetspolitiska läget i och med Japans alltmer aggressiva förhållning i Ostasien. Ryssland har inte skapat möjligheten för yngre officerare att komma in i den militära organisation med nya sätt att kriga på utan de har förhållit sig till så som det alltid varit. Det här kan ses i att man dels inte intresserade sig för Japan och att Ryssland trodde att det som skedde i Ostasien skulle avgöras i Europa. Det var inte krig mot Japan som skulle avgöra frågorna i öster utan krig mot andra europeiska makter. Det antyder på den konservatism som existerar i den ryska militära organisation vilket gör det svårt för förändring och innovation i fredstid. Ryssland har inte genomfört det som Rosen menar krävs för förändring och innovation i militära organisationer under fredstid. Utan utvecklingen har snarare stagnerat och inte lyckats följa med resten av de militära stormakterna i och med att ett flertal lärdomar återkommer och några tillkommer från det rysk-japanska kriget.⁷¹

Förändringen under krigstid har varit svårt och inte fungerat för den ryska militära organisation under det rysk-japanska kriget. Rosen påpekar att det är svårt att genomföra förändring under krig på grund av den tidsbrist som existerar samt att man behöver bedöma kriget under krigets gång vilket kan vara svårt. Ryssland genomför inga tydliga förändringar under krigets gång då samma misstag återkommer under kriget och vissa lärdomar kan vara omöjliga att ta till sig under krigets gång, till exempel de dåliga förberedelserna. Ryssland har enligt Rosens teori inte omdefinierat vad som är effektivt under kriget. De har inte haft möjligheten att analysera kriget och därmed förändra den militära organisationen utan Ryssland har under kriget varit

⁷⁰ Rosen, 1991, s.1, 251, 261.

⁷¹ Rosen, 1991, s. 251.

statiska och inte förändrat och fortsatt som de lärt sig tidigare. Det är mycket möjligt att kriget har pågått för kort tid för att innovera och förändra den militära organisationen.⁷²

Med det här resultatet av undersökningen och med Rosens teori går det att antyda att det ryska militära lärandet under den här tidsperioden inte fungerade optimalt, förändring och innovation i den ryska militära organisationen har inte genomförts tillräckligt mycket. Det är samtidigt viktigt att vara vaksamma med de generaliseringar som genomförs då Haupt påpekar ett antal nackdelar med en jämförande studie. Dra inte allt för stora drag ifrån resultatet samt att det krävs en medvetenhet om den historiska kontexten. Det krävs dessutom reflektion innan en generalisering. Med det här i åtanke går det fortfarande att antyda på att det ryska militära lärandet under den här tidsperioden inte fungerade optimalt och var väldigt konservativ. Den ryska militära organisationen förändrade och utvecklade relativt lite. Det krävs en medvetenhet om hur de militära organisationerna fungerade på den här tiden att de var väldigt konservativa, att det var svårt att genomföra förändringar och innovera. Trots det genomfördes det lite förändringar med att beväpningen förbättrades relativt mot sin motståndare. Det var dock i övrigt väldigt svårt att förändra vilket kan ses i det här fallet med den ryska militära organisationen, där få förändringar genomfördes och det skapades inte möjligheterna till utveckling och innovation. Det går därmed att antyda med här resultatet utifrån detta källmaterial att den ryska militära organisationen inte skapade möjligheten för förändring och utveckling.

En diskussion om undersökningens validitet och reliabilitet är även nödvändig. Validitet innebär att uppsatsen har undersökt det den avsett att undersöka medan reliabilitet innebär att resultaten blir densamma om undersökningen genomförs på nytt. Angående validitet har undersökningens mål varit att undersöka de ryska lärdomarna ifrån det rysk-japanska kriget för att sedan jämföra det med lärdomarna från Krimkriget för att se likheter och skillnader för att kunna se de stora mönstren om ryskt militärt lärande. Studien har undersökt detta och kommit fram till ett resultat på frågorna som ställdes vilket kan ses i avslutningen. Om reliabilitet skulle undersökningen till stor del få samma resultat om den genomfördes på nytt. Även om det skulle finnas lite

⁷² Rosen, 1991, s. 251.

skillnader i strukturen och hur författaren genomförde undersökningen skulle det inte påverka det slutgiltiga resultatet av studien. Det kan finnas lite skillnader i undersökningen men resultatet skulle bli densamma då det inte krävts några tolkningar av källmaterialet. Utan exakt det som stått i källmaterialet har använts till frågorna vilket givit resultatet till den här undersökningen.

4.3. Vidare forskning

För vidare forskning skulle det vara intressant att jämföra lärdomarna från det rysk-japanska kriget med andra mer moderna krig. Vad finns det för likheter med rysslandskrig i Afghanistan, Tjetjenien, Georgien eller Ukraina? Både att jämföra lärdomarna från krigen med varandra och krigen som en helhet och hur de utspelas.

Det skulle även vara intressant att göra en större undersökning om de ryska lärdomarna från det rysk-japanska kriget och därmed studera lärdomarna mer på djupet. Att välja ut några lärdomar som studeras mer specifikt. Vidare forskning om det här källmaterialet skulle även vara intressant, att titta på hur det beskriver kriget och olika skeenden i kriget. Det för att se vad den ryska synen på kriget och hur det genomfördes bara något år efter kriget slut. Det för att kunna jämföra med hur det beskrivs idag eller av någon annan sida till exempel japans syn på kriget. Hur skiljer sig den ryska och japanska sidan åt.

5. Käll- och litteraturförteckning

5.1. Tryckta källor

Claëson, Axel, *Rysk-japanska kriget 1904–1905: behandlad i föreläsningar vid Ryska Nikolajevska generalstabsakademien vol 1–4/* öfvers. från ryskan af Axel Claëson. Stockholm: Militärlitteraturföreningens förlag, 1910–1912.

5.2. Litteratur

Arnold, Guy, *Historical Dictionary of the Crimean War [Elektronisk resurs]*, 2002

Badem, Candan. “Introduction.” I *Routledge Handbook of the Crimean War [Elektronisk resurs]*. Candan Badem (red.), 2021

Black, Jeremy, *War and the world: military power and the fate of continents, 1450-2000 [Elektronisk resurs]*, Yale Univ. Press, New Haven, 1998

Clark, J. P. Parameters. *Organizational Change and Adaptation in the US Army*. Vol. 46, nr. 3, 2005

Davidson, Janine & Alexander, William, *Lifting the Fog of Peace : How Americans Learned to Fight Modern War [Elektronisk resurs]*, University of Michigan Press, 2010

Denk, Thomas, *Komparativa analysmetoder*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2012

Cohen J. Aaron. Long Ago and Far Away: War Monuments, Public Relations, and the Memory of the Russo-Japanese War in Russia, 1907–14. *The Russian Review*. Vol 69, nr 3, 2010

Hasselbladh, Hans. Ydén, Karl. Why Military Organizations Are Cautious About Learning?. *Armed Forces & Society*. Vol 46, nr. 3, 2020

Kipp. W Jacob. “Strategic Railroads and Dilemmas of Modernization.” I *Reforming the Tsar's army: military innovation in Imperial Russia from Peter the Great to the*

Erik Widberg C-uppsats

Revolution, David Schimmelpenninck van der Oye, Bruce W. Menning (red.), Woodrow Wilson Center Press, Washington, D.C., 2004

Krivopalov, A Alexey. "Russia's military strategy and lessons of the war." I *Routledge Handbook of the Crimean War [Elektronisk resurs]*. Candan Badem (red.), 2021

Lambert, Andrew. "British grand strategy." I *Routledge Handbook of the Crimean War [Elektronisk resurs]*. Candan Badem (red.), 2021

Marten Zisk, Kimberly, *Engaging the Enemy [Elektronisk resurs]*, Princeton University Press, 1993

Menning, W Bruce. "The Offensive Revisited: Russian Preparation for Future War, 1906-1914." I *Reforming the Tsar's army: military innovation in Imperial Russia from Peter the Great to the Revolution*, David Schimmelpenninck van der Oye, Bruce W. Menning (red.), Woodrow Wilson Center Press, Washington, D.C., 2004

Rosen, Stephen Peter, *Winning the Next War: innovation and the modern military [Elektronisk resurs]*, Cornell University Press, 1991

Schimmelpenninck van der Oye, David. "Reforming Military Intelligence." I *Reforming the Tsar's army: military innovation in Imperial Russia from Peter the Great to the Revolution*, David Schimmelpenninck van der Oye, Bruce W. Menning (red.), Woodrow Wilson Center Press, Washington, D.C., 2004

Schimmelpenninck van der Oye, David. Menning, W Bruce. "Introduction." I *Reforming the Tsar's army: military innovation in Imperial Russia from Peter the Great to the Revolution*, David Schimmelpenninck van der Oye, Bruce W. Menning (red.), Woodrow Wilson Center Press, Washington, D.C., 2004

Shinji, Yokote. "Between Two Japano-Russian Wars: Strategic Learning Re-appraised." I *The Russo-Japanese war in global perspective: World War Zero, Volume II [Elektronisk resurs]*, David Wolff, Steven G. Marks, Bruce W. Menning,

Erik Widberg C-uppsats

David Schimmelpenninck Van Der Oye, John W. Steinberg & Yokote Shinji (red.),
Leiden: Brill; 2007.

Thisner, Fredrik, *Introduktion till militärhistoriska studier: Historieämnets karaktär, grundläggande terminologi och några ord om akademiskt skrivande*.
Försvarshögskolan, Militärhistoriska avdelningen, Stockholm, 2017

Thurén, Torsten & Werner, Jack, *Källkritik*, Fjärde upplagan, Liber, Stockholm, 2019

Westberg, Jacob, *Svenska säkerhetsstrategier: 1810-2014*, 1. uppl., Studentlitteratur,
Lund, 2015

Zisk, Marten Kimberly, *Engaging the Enemy: organization theory and Soviet military innovation, 1955-1991 [Elektronisk resurs]*, Princeton University Press, 1993

Åselis, Gunnar. Militärattachéerna i S:t Petersburg: En undersökning av det svenska underrättelseväsendets professionalisering 1885–1917. *Militärhistorisk Tidskrift*. 1990